

JĘZYK POLSKI

Program nauczania (klasy 4–8)

Autor:
Alicja Krawczuk-Goluch

Gdynia 2017

SPIS TREŚCI

I. Charakterystyka programu	3
II. Cele edukacyjne.....	5
III. Materiał nauczania wraz z odniesieniami do treści nauczania w podstawie programowej	7
IV. Procedury osiągania celów.....	53
V. Opis założonych osiągnięć ucznia.....	62
VI. Propozycje kryteriów i metod oceniania osiągnięć uczniów	63

I. Charakterystyka programu

Przedstawiony tu program nauczania przedmiotu język polski dla klas IV–VIII został opracowany z myślą o wszechstronnym rozwoju uczniów. Jest zgodny z podstawą programową ogłoszoną przez Ministra Edukacji Narodowej 14 lutego 2017 r. (DzU z 2017 r., poz. 356). Program obejmuje kształcenie literackie i kulturowe, kształcenie językowe, tworzenie wypowiedzi i samokształcenie w zakresie języka polskiego. Treści kształcenia zostały podzielone na poszczególne klasy.

Program został przygotowany dla nauczycieli korzystających z serii podręczników wydawnictwa Operon, podzielonych na części obejmujące kształcenie kulturowo-literackie oraz kształcenie językowe. Treści nauczania są jednak ujęte całościowo – obejmują literaturę, naukę o języku, zagadnienia związane z kulturą i współczesnymi mediami oraz tworzenie form wypowiedzi. Treści kulturowe i literackie oraz językowe są ze sobą połączone w sposób spójny. W trakcie roku szkolnego nauczyciel może samodzielnie i swobodnie układać materiał oraz zaplanować pracę zespołu klasowego w odpowiedzi na oczekiwania i zainteresowania uczniów oraz ich tempo pracy. Proces nauczania musi być prowadzony nie tylko skutecznie, ale i atrakcyjnie.

Program jest zatem narzędziem służącym przygotowaniu młodego człowieka do życia poprzez wykształcenie umiejętności potrzebnych mu do skutecznego porozumiewania się z innymi oraz uczestniczenia w różnych formach kultury. Uczenie języka polskiego jest procesem dynamicznym, więc program jest na tyle elastyczny i dostosowany do potrzeb nauczyciela i ucznia, na ile to możliwe. Uwzględniono w nim, oprócz standardowego nauczania, także wskazówki pozwalające realizować potrzebę indywidualnej pracy z uczniem, którego zakres wiedzy i umiejętności odbiegają od przeciętnej. Program uwzględnia najnowsze tendencje w dydaktyce, w tym metody aktywizujące uczniów.

Program przede wszystkim ma na celu kształcenie umiejętności, które są poparte rzetelną wiedzą z zakresu kształcenia kulturowo-literackiego oraz językowego. Treści nauczania koncentrują się na relacjach międzyludzkich, budowaniu norm etycznych oraz uczestnictwie w kulturze europejskiej.

Realizacja programu nauczania powinna dostarczyć uczniowi podstaw do dalszego kształcenia poprzez rozwijanie i pogłębianie już posiadanych przez niego umiejętności oraz zdobycie i utrwalenie nowych. Dlatego program został oparty na tzw. budowie spiralnej, która umożliwia utrwalenie wiedzy i umiejętności opanowanych w poprzednich klasach oraz poznawanie zjawisk językowych i kulturowych w innych kontekstach i o zwiększającym się stopniu trudności. Wszak „ćwiczenie czyni mistrza”, a zgodnie z założeniem reformy, kolejne etapy kształcenia dadzą uczniowi możliwość wykorzystania kompetencji nabytych na wcześniejszym etapie kształcenia oraz dalszego ich poszerzania.

Z tego względu program został tak skonstruowany, aby umożliwić uczniom zdobycie pożytecznej i niezbędnej wiedzy. Nacisk jest kładziony na rozumienie i umiejętne

stosowanie wprowadzanych (definiowanych) pojęć. Podstawowym celem programu jest kształcenie umiejętności na podstawie potrzebnej wiedzy z zakresu kształcenia językowego i kulturalno-literackiego.

Ogólne cele kształcenia zawarte w podstawie programowej są w programie uszczegółowione. Treści nauczania zostały przedstawione w tabelarycznym układzie.

Zaletą programu jest ściśle powiązanie z cyklem podręczników. Dzięki temu poszczególne zagadnienia realizowane są w powiązaniu z tekstami literackimi ciekawymi dla ucznia i dotyczącymi spraw ważnych dla dziecka w określonym przedziale wiekowym. Urozmaicone i o różnym stopniu trudności ćwiczenia pozwalają poprowadzić niebanalną i efektywną lekcję. To wszystko sprawia, że uczniowie chętnie i naturalnie rozwijają swoją wiedzę, umiejętności i zainteresowania czytelnicze.

Podsumowując, proponowany program wraz z dostosowanymi do niego podręcznikami pozwala na realizację nowej podstawy programowej w sposób najbardziej adekwatny do potrzeb, możliwości i zainteresowań uczniów.

II. Cele edukacyjne

Edukacji w klasach IV–VIII przyświeca, zgodnie z wytycznymi podstawy programowej, wychowanie odpowiedzialnego, kompetentnego uczestnika świata kultury. Nabywanie i rozwijanie niezbędnych do tego umiejętności jest wsparte przez kształcenie językowe i kulturalno- literackie.

Istotne jest to, że zgodnie ze wspomnianym dokumentem do najważniejszych zadań szkoły w klasach IV–VIII należy kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów, a wypełnianie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela, nie tylko polonisty.

Oprócz wskazanych powyżej zadań wspólnych dla całej szkoły, podstawa programowa grupuje ogólne cele edukacji w ramach przedmiotu język polski w cztery zasadnicze obszary:

a) Obszar I. Odbiór tekstów kultury oraz wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń rozwija sprawność uważnego słuchania, czytania głośnego i cichego oraz umiejętność rozumienia znaczeń dosłownych i prostych znaczeń przenośnych; zdobywa świadomość języka jako wartościowego i wielofunkcyjnego narzędzia komunikacji, składnika kultury i tożsamości narodowej. Wykazuje szacunek wobec przeszłości i tradycji literackiej. Rozwija swoje zdolności dostrzegania takich wartości, jak prawda, dobro, piękno, szacunek dla drugiego człowieka oraz kieruje się nimi. Rozwija umiejętność poszukiwania interesujących go wiadomości, a także ich porządkowania oraz poznawania dzieł sztuki; uczy się rozpoznawać różne teksty kultury, w tym użytkowe, oraz stosować odpowiednie sposoby ich odbioru.

b) Obszar II. Język ojczysty jako składnik kultury narodowej.

Uczeń poznaje teksty kultury odpowiednie dla stopnia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego; rozpoznaje ich konwencje gatunkowe; uczy się je odbierać świadomie i refleksyjnie; kształtuje świadomość istnienia w tekście znaczeń ukrytych; rozwija zainteresowania różnymi dziedzinami kultury; poznaje specyfikę literackich i pozaliterackich sposobów wypowiedzi artystycznej; w kontakcie z dziełami kultury kształtuje hierarchię wartości, swoją wrażliwość, gust estetyczny, poczucie własnej tożsamości i postawę patriotyczną.

c) Obszar III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń rozwija umiejętność wypowiadania się w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach, związane z poznawanymi tekstami kultury i własnymi zainteresowaniami; dba o poprawność wypowiedzi własnych, a ich formę kształtuje odpowiednio do celu wypowiedzi; wykorzystując posiadane umiejętności, rozwija swoją wiedzę o języku. Posługuje się językiem jako narzędziem komunikacji oraz środkiem formułowania myśli i wyrażania uczuć w mowie i piśmie.

d) Obszar IV. Samodzielne i świadome rozwijanie zainteresowań.

Uczeń pogłębia swoją wiedzę i stara się zastosować ją w praktyce. Samodzielnie dociera do potrzebnych mu informacji zawartych w różnych źródłach wiedzy. Uczy się samodzielnie i systematycznie. Pogłębia swoją wiedzę poprzez przygotowywanie się do konkursów i olimpiad przedmiotowych.

Celem nauczania języka polskiego w klasach IV–VIII jest doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisanie i samodzielnego uczenia się poprzez korzystanie z informacji oraz posługiwania się podstawowymi pojęciami z zakresu literatury, kultury, sztuki, nauki o języku. Ma to na celu pobudzanie młodego człowieka do rozwijania pasji poznawczej, dzięki której uczeń nabywa umiejętności efektywnego uczenia się oraz twórczego rozwiązywania problemów. Nauczanie języka polskiego pozwala mu poznać pozytywne wzorce zachowań, które wpływają na ukształtowanie się u niego postawy społecznie akceptowanej oraz patriotycznej. Zachęca to ucznia do zainteresowania się światem kultury i uczy istnienia w nim.

III. Materiał nauczania wraz z odniesieniami do treści nauczania w podstawie programowej

Klasa IV–VI

I. Kształcenie literackie i kulturowe

	Klasa IV Uczeń:	Klasa V Uczeń:	Klasa VI Uczeń:
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> • czyta z uwzględnieniem znaków interpunkcyjnych • określa tematykę przeczytanego tekstu • nazywa swoje reakcje czytelnicze • identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi • określa elementy świata przedstawionego • wyszukuje informacje w tekście 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • nazywa swoje reakcje czytelnicze i wskazuje te elementy świata przedstawionego, które je wywołują • doskonali umiejętności zdobyte w klasie IV oraz wskazuje typy tekstu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny • wskazuje wątek główny oraz wątki poboczne • odróżnia bohaterów pierwszoplanowych od drugoplanowych • formułuje pytania do tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V z uwzględnieniem odpowiedniej dykcji i intonacji • doskonali umiejętności z poprzednich klas • rozumie pojęcie perswazji • wskazuje związki częściami utworu dramatycznego • doskonali umiejętności z poprzednich

	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje dialog w tekście • ustala kolejność zdarzeń • opowiada o wydarzeniach w tekście • charakteryzuje bohatera • ocenia bohatera według wartości przez niego wyznawanych • odczytuje przesłanie utworu • rozumie, że autor jest twórcą dzieła • odróżnia autora od narratora 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie różnicę pomiędzy dialogiem a monologiem • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • dostrzega wpływ bohaterów na rozwój akcji • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • doskonali odczytywanie morału w bajce, warstwę dosłowną i przenośną w przypowieści, własną interpretację utworu • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • odróżnia dialog 	<p>klas</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje funkcje dialogu i monologu w tekście • rozumie znaczenie następstw kolejnych zdarzeń • wskazuje wydarzenia tworzące akcję utworu • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV i V • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV i V • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV i V • doskonali umiejętności nabyte w
--	---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia fragmenty narracji od dialogów • rozpoznaje utwór poetycki na podstawie jego wyróżników: wers, strofa, rym, refren • rozpoznaje epitet, porównanie, przenośnię, ożywienie, uosobienie • odróżnia fikcję artystyczną od rzeczywistości • wymienia cechy baśni, legendy, hymnu 	<p>od monologu</p> <ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV oraz wskazuje, co składa się na rytm utworu • rozpoznaje środki poetyckie poznane w klasie IV oraz zdrobnienie i zgrubienie • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • wymienia cechy utworów z klasy IV oraz dziennika, mitu, bajki, przypowieści, opowiadania 	<p>klasie IV i V</p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia dialog od monologu i wskazuje ich funkcje • doskonali umiejętności nabyte w klasie V • wskazuje różnice między wierszem rymowanym i nierymowanym • rozpoznaje apostrofę, anaforę, pytanie retoryczne, powtórzenie • wskazuje związki pomiędzy środkami stylistycznymi a treścią utworu • doskonali umiejętności nabyte w klasie V • wymienia cechy utworów z klasy IV i V oraz powieści, noweli, dramatu • rozróżnia powieść obyczajową i przygodową
--	---	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia elementy realistyczne od fantastycznych w baśniach, legendach • rozumie odrębność tekstów kultury należących do literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych • odróżnia dzieło teatralne 	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia elementy realistyczne od fantastycznych w mitach, bajkach, przypowieści, dziennikach i pamiętnikach • rozpoznaje spektakl teatralny oraz nazywa elementy charakterystyczne dla utworu teatralnego, rozumie pojęcia: aktor, gra aktorska, dekoracja, kostiumy, rekwizyty, inscenizacja, scena, widownia, próba, reżyseria, scenariusz, charakteryzacja • opisuje role twórców dzieł teatralnych: aktorów, reżyserów, dekoratorów, choreografów, suflerów, reżyserów dźwiękowców • rozpoznaje adaptację teatralną; odczytuje afisz teatralny 	<p>od fantastycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV i V oraz rozpoznaje elementy fikcji w utworach typu fantasy • klasyfikuje odpowiednio podstawowe pojęcia związane ze sztuką teatralną, radiem, telewizją • doskonali umiejętności nabyte w poprzednich klasach
--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie akapit jako wyodrębnioną całość w tekście 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • wskazuje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu w dłuższym utworze epickim
Słuchanie	<ul style="list-style-type: none"> • określa nadawcę i odbiorcę wypowiedzi • określa temat i główną myśl tekstu • rozumie treść rozmowy • rozpoznaje intencje nadawcy komunikatu • oddziela informacje istotne od drugorzędnych • rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi • odróżnia 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • odczytuje intencje oraz odróżnia fakty od opinii • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście, rozdziela prawdę od fałszu, wskazuje elementy perswazji • doskonali umiejętności z klasy V • ocenia czyjaś wypowiedź • doskonali umiejętności z klasy V • doskonali umiejętności z klasy V

	prośbę od pytania, odpowiedzi i informacji <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje przekaz niewerbalny (gest, mimikę) • reaguje na wypowiedzi innych 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje intencję nadawcy • właściwie odczytuje intonację nadawcy • odnajduje się w sytuacjach komunikacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności nabyte w poprzednich klasach • właściwie odczytuje komunikaty pozawerbalne i rozumie ich funkcje w wypowiedzi • właściwie reaguje na komunikaty
--	---	---	--

II. Kształcenie językowe

	Klasa IV Uczeń:	Klasa V Uczeń:	Klasa VI Uczeń:
Fonetyka I ortografia	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia głoskę od litery • dzieli wyrazy na głoski i litery • dzieli wyrazy na sylaby • rozumie funkcję zmiękczącą i sylabotwórczą litery „i”. • rozróżnia głoski dźwięczne od bezdźwięcznych, twarde od miękkich, ustne od nosowych 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia głoski od liter • sprawnie dzieli wyrazy na głoski i litery • sprawnie dzieli wyrazy na sylaby • doskonali umiejętności z klasy IV • wskazuje różnice pomiędzy wymową a pisownią głosek nosowych, dźwięcznych i bezdźwięcznych 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia głoski od liter • dzieli wyrazy na sylaby • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • rozumie funkcję zmiękczącą i sylabotwórczą litery „i”.

	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie zapisuje spółgłoski • zna kolejność liter w alfabecie i według niego porządkuje wyrazy • poprawnie przenosi część wyrazu do następnej linii • posługuje się słownikiem ortograficznym w razie wątpliwości 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie zapisuje spółgłoski twarde i miękkie, samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski dźwięczne i bezdźwięczne, wykorzystując przy tym wiedzę o różnicach w wymowie i pisowni tych spółgłosek • zna alfabet i potrafi wykorzystać jego znajomość podczas korzystania ze słownika czy encyklopedii, słownika ortograficznego, małego lub podręcznego słownika języka polskiego, słownika wyrazów bliskoznacznych. • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice pomiędzy wymową a pisownią głosek nosowych, dźwięcznych i bezdźwięcznych • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • zna alfabet i potrafi samodzielnie wykorzystać jego znajomość podczas
--	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • pisze poprawnie pod względem ortograficznym, wykorzystując wiedzę o wymianie głosek „rz”, „ż”, „ó”, „ch”, „h” w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych • pisze poprawnie wyrazy z „ó”, „ż” niewymiennym, a w razie wątpliwości sprawdza pisownię w słowniku ortograficznym • zapisuje poprawnie wyrazy z „ch” i „rz”, wykorzystując zasadę ich pisowni po spółgłoskach, a w razie wątpliwości sprawdza pisownię w słowniku ortograficznym 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV 	<p>korzystania ze słownika czy encyklopedii, małego lub podręcznego słownika języka polskiego, słownika wyrazów bliskoznacznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach • doskonali umiejętności zdobyte w poprzednich klasach
Fleksja	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych • rozróżnia rzeczownik, przymiotnik, czasownik, przysłówki 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, przyimek i spójnik • rozpoznaje rzeczownik, 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V

	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie konieczność stosowania poprawnych form gramatycznych rzeczownika, przymiotnika, czasownika • odróżnia osobowe i nieosobowe formy czasownika • zna i stosuje poprawnie kategorie osoby, liczby, rodzaju, czasu czasownika oraz używa ich w tekście mówionym i pisanym • poprawnie posługuje się formami czasu teraźniejszego, przyszłego i przeszłego • rozpoznaje przysłówki 	<p>czasownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, przyimek i spójnik</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych (rzeczownik, przymiotnik, czasownik, liczebnik, zaimek) • używa czasowników zakończonych na -no i -to • rozumie następujące kategorie: osoba, liczba, rodzaj i czas oraz w sposób poprawny stosuje je w wypowiedzi ustnej i pisemnej • w sposób poprawny stosuje formy czasu teraźniejszego oraz formę rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego w czasie przyszłym i przeszłym; stosuje formy trybów czasownika 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • wykorzystuje wiedzę z poprzednich klas do analizy tekstów kultury oraz tworzenia własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej • doskonali umiejętności z klasy IV i V
--	--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje rzeczownik • odmienia rzeczownik przez przypadki i liczby • nazywa rodzaj gramatyczny rzeczownika • rozpoznaje formy gramatyczne rzeczownika: przypadek, liczbę, rodzaj • rozpoznaje przymiotnik w tekście • odmienia przymiotnik przez przypadki, liczby, rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje przysłówkę jako określenie czasownika; stopniuje przysłówkę; tworzy wyrażenia przyimkowe • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • określa formy gramatyczne rzeczownika: przypadek, liczba, rodzaj; używa poprawnych form nieregularnie odmieniających się rzeczowników • określa formy gramatyczne przymiotnika: przypadek, liczba, rodzaj; stopniuje przymiotnik 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • rozróżnia rzeczowniki własne i pospolite oraz konkretne i abstrakcyjne • rozpoznaje przymiotnik, wykorzystuje tę wiedzę do analizy tekstów kultury oraz tworzenia własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej • rozpoznaje przymiotnik, wykorzystuje tę wiedzę do analizy tekstów
--	--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie funkcję przymiotnika jako określenia rzeczownika 	<ul style="list-style-type: none"> • określa formy gramatyczne przymiotnika: przypadek, liczba, rodzaj; stopniuje przymiotnik • poprawnie wskazuje przymiotnik jako określenie rzeczownika 	<p>kultury oraz tworzenia własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej</p> <p>rozpoznaje przymiotnik jako określenie rzeczownika, wykorzystuje tę wiedzę do analizy tekstów kultury oraz tworzenia własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej</p>
Składnia	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia zdanie od równoważnika zdania • przekształca zdania w równoważniki i odwrotnie, zachowując treść wypowiedzenia • rozróżnia i zwykle poprawnie stosuje ze względu na cel wypowiedzi zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące oraz wykrzyknikowe 	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie wyszukuje w tekście zdanie i równoważnik zdania • poprawnie rozróżnia i stosuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące • swobodnie przekształca zdania, zmieniając cel wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> • świadomie posługuje się zdaniami i równoważnikami zdań w wypowiedziach • doskonali umiejętności z klasy IV i V • rozróżnia i stosuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące

	<ul style="list-style-type: none"> • na prostych przykładach przekształca zdania, zmieniając cel wypowiedzi • odróżnia zdanie pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte oraz złożone • tworzy wypowiedź ustną i pisemną z przewagą zdań pojedynczych • wskazuje podmiot i orzeczenie; wie, że orzeczenie jest najważniejszą częścią zdania; posługuje się pojęciem związek główny 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje intencje nadawcy ze względu na rodzaj zdania • odróżnia zdanie pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte oraz złożone podrzędnie i współrzędnie • tworzy wypowiedź ustną z właściwych typów zdań odpowiednio do sytuacji komunikacyjnej; przekształca zdania pojedyncze w złożone za pomocą spójników 	<ul style="list-style-type: none"> • przekształca zdania, zmieniając cel wypowiedzi; odczytuje intencje nadawcy ze względu na rodzaj zdania • doskonali umiejętności z klasy IV i V • tworzy wypowiedź ustną i pisemną ze zdań pojedynczych
	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje wyraz określany i określający; wyróżnia określenia grupy podmiotu i grupy 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje różne 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje w zdaniu grupę podmiotu i orzeczenia; dostrzega

	<p>orzeczenia na wykresie budowę prostych zdań pojedynczych</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia na wykresie budowę prostych zdań pojedynczych • nazywa części mowy pełniące funkcję podmiotu i orzeczenia • łączy współrzędne związki wyrazowe w zdaniu za pomocą spójników • stosuje wielką literę na początku zdania i kropkę lub wykrzyknik/znak zapytania w zależności od intencji na jego końcu 	<p>typy podmiotu, w tym podmiot w dopełniaczu</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje orzeczenie imienne i wskazuje jego składniki (łącznik i orzecznik) – rozpoznaje w zdaniach dopełnienia i wybrane typy okoliczników (okolicznik miejsca, czasu, sposobu, przyczyny) – określa funkcję podmiotu w dopełniaczu, orzeczenia imiennego, wybranych typów okoliczników w zdaniu • rozpoznaje i stosuje przydawkę jako określenie rzeczownika, a dopełnienie jako określenie czasownika • nazywa części mowy pełniące funkcję podmiotu, orzeczenia, przydawki, dopełnienia i okolicznika • łączy współrzędne związki wyrazowe w zdaniu za pomocą spójników • poprawnie rozdziela zdanie pojedyncze za pomocą przecinków 	<p>stosunki współrzędne i nadrzędne w zdaniu pojedynczym</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się terminami: podmiot, orzeczenie, przydawka, dopełnienie, okolicznik • określa formy gramatyczne części mowy pełniących funkcję określeń w zdaniu • łączy współrzędne związki wyrazowe w zdaniu za pomocą spójników • poprawnie rozdziela zdanie pojedyncze za pomocą przecinków • stosuje przecinek przed spójnikami
--	---	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • stosuje przecinek przed spójnikami • wydziela cytat, stosując cudzysłów • stosuje wielką literę na początku zdania i kropkę lub wykrzyknik/znak zapytania w zależności od intencji na jego końcu 	<ul style="list-style-type: none"> • wydziela cytat, stosując cudzysłów • poprawnie stosuje przecinek w zdaniu złożonym • stosuje wielką literę na początku zdania i kropkę lub wykrzyknik/znak zapytania w zależności od intencji na jego końcu
Słownictwo	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje próby tworzenia rodziny wyrazów i wskazuje wyrazy pokrewne • rozróżnia wyrazy pokrewne od synonimów • podejmuje próby wykorzystania formantów do tworzenia wyrazów pochodnych 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • wykorzystuje formanty do tworzenia wyrazów pochodnych 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V

III. Tworzenie wypowiedzi

	Klasa IV Uczeń:	Klasa V Uczeń:	Klasa VI Uczeń:
Mówienie	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi • rozpoznaje intencje wypowiedzi • określa temat i główną myśl tekstu • opowiada o przeczytanym tekście • opowiada przebieg zdarzeń zgodnie z ich chronologią • nazywa emocje i uczucia bohatera literackiego • charakteryzuje postać literacką, wykorzystując odpowiednie słownictwo z zakresu zachowania i postawy bohatera 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • nazywa uczucia bohatera literackiego i opisuje własne emocje • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • nazywa uczucia bohatera literackiego i opisuje własne przeżycia oraz przeżycia bohatera literackiego • charakteryzuje i ocenia bohaterów, także niejednoznacznych, uzasadniając swój stosunek do nich; wskazuje reprezentowane przez nich wartości; odnosi przeżycia bohaterów do własnych • doskonali umiejętności z klasy IV i V

	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przeżycia bohatera literackiego • wyjaśnia motyw postępowania postaci literackiej • rozróżnia fakty od opinii • dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej w zależności od zamierzonego celu: prośba, pytanie, wyjaśnienie, odmowa, zaproszenie • stosuje pozajęzykowe środki komunikacji • prowadzi 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV • doskonali umiejętności z klasy IV • dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej w zależności od zamierzonego celu: prośba, pytanie, wyjaśnienie, odmowa, zaproszenie, ocena, opinia • skupia uwagę odbiorcy na swojej wypowiedzi poprzez zastosowanie odpowiedniego słownictwa, intonacji, gestykulacji, mimiki • prowadzi 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej w zależności od zamierzonego celu: prośba, pytanie, wyjaśnienie, odmowa, zaproszenie, ocena, opinia, podziękowanie, przemówienie • doskonali umiejętności z klasy IV i V • posługuje się mimiką, gestykulacją, postawą ciała, aby
--	---	---	--

	<p>rozmowy na tematy związane z otaczającą go rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury</p> <ul style="list-style-type: none"> • formułuje wypowiedzi jedno- i wielozdaniowe • zadaje rzeczowe i celowe pytania • celowo dobiera zdania oznajmujące, rozkazujące, pytające • selekcjonuje informacje 	<p>rozmowy na tematy związane z otaczającą go rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury; posługuje się mimiką, gestykulacją, postawą ciała, aby skupić uwagę rozmówcy na swojej wypowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> • formułuje wypowiedź ustną z właściwą intonacją i akcentem wyrazowym; wprowadza pauzę; moduluje swój głos, by podkreślić sens swojej wypowiedzi • formułuje pytania otwarte i zamknięte w celu uzyskania konkretnych informacji • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • doskonali umiejętności 	<p>skupić uwagę rozmówcy na swojej wypowiedzi; przestrzega zasad kulturalnej rozmowy</p> <ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • formułuje pytania, dążąc do uzyskania jak najpełniejszych informacji • samodzielnie formułuje wypowiedzenia, tak by osiągnąć zamierzony cel (np. zachęcić, przekonać, przestrzec) • doskonali umiejętności z klasy IV i V
--	---	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> wyraża intencje w swoich wypowiedziach 	<p>nabyte w klasie IV</p> <ul style="list-style-type: none"> formułuje wypowiedź na temat intencji zawartych w tekstach literackich oraz wypowiedzi innych rozmówców (wyraziste przykłady) 	<ul style="list-style-type: none"> świadomie i samodzielnie w sposób bezpośredni i pośredni wyraża intencje w swoich wypowiedziach formułuje wypowiedź na temat intencji zawartych w tekstach literackich oraz wypowiedzi innych rozmówców
	<ul style="list-style-type: none"> formułuje wypowiedź ustną z właściwą intonacją, akcentem wyrazowym; wprowadza pauzę 	<ul style="list-style-type: none"> formułuje wypowiedź ustną z właściwą intonacją, akcentem wyrazowym; wprowadza pauzę; moduluje swój głos, by podkreślić sens swojej wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> świadomie formułuje wypowiedź ustną z właściwą intonacją, akcentem wyrazowym; wprowadza pauzę; moduluje swój głos w sposób świadomy, by podkreślić sens swojej wypowiedzi
	<ul style="list-style-type: none"> udziela odpowiedzi na pytania za pomocą zdań pojedynczych i złożonych zadaje 	<p>nabyte w klasie IV</p> <ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności nabyte w klasie IV doskonali umiejętności 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy IV i V

	<p>pytania otwarte i zamknięte w zależności od celu swojej wypowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje postać, przedmiot, zwierzę, miejsce, krajobraz, używając poprawnych form gramatycznych odmiennych części mowy recytuje teksty poetyckie z właściwą intonacją, tempem i uwzględnieniem znaków interpunkcyjnych wypowiada się w sposób staranny i wyraźny, stosuje pauzę oraz poprawnie akcentuje 	<p>nabyte w klasie IV</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje postać, przedmiot, zwierzę, miejsce, krajobraz, używając poprawnych form gramatycznych odmiennych części mowy; w opisie stosuje słownictwo nacechowane emocjonalnie, porównania, epitety recytuje, głosowo interpretując teksty poetyckie, z właściwą intonacją, tempem i uwzględnieniem znaków interpunkcyjnych doskonali umiejętności nabyte w klasie IV 	<ul style="list-style-type: none"> samodzielnie opisuje postać, przedmiot, zwierzę, miejsce, krajobraz, używając poprawnych form gramatycznych odmiennych części mowy; w opisie stosuje słownictwo nacechowane emocjonalnie, porównania, epitety samodzielnie przygotowuje recytację tekstu poetyckiego i prozatorskiego; recytuje z uwzględnieniem znaków interpunkcyjnych, świadomie dobierając tempo i intonację, które podkreślą przekaz utworu doskonali umiejętności z klasy IV i V doskonali umiejętności z
--	---	--	--

	<p>wyrazy; dobiera odpowiednią intonację</p> <ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje pozajęzykowe środki komunikacji, z uwzględnieniem celu swojej wypowiedzi formułuje proste wypowiedzi, np. przepis 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności nabyte w klasie IV formułuje bardziej skomplikowane wypowiedzi (np. zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, dedykacja) 	<p>klasy IV i V</p> <ul style="list-style-type: none"> samodzielnie formułuje regulamin, sprawozdanie
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> tworzy spójne wypowiedzi na zadany temat, stosuje środki odpowiednie do formy, dba o kompozycję i układ graficzny, świadomie wyodrębnia akapity poprawnie zapisuje zdania pojedyncze i złożone 	<ul style="list-style-type: none"> tworzy spójne (krótkie i obszerniejsze) wypowiedzi pisemne na tematy poruszane na zajęciach doskonali umiejętności nabyte w klasie IV doskonali 	<ul style="list-style-type: none"> tworzy krótsze i dłuższe, wyczerpujące i dobrze skomponowane wypowiedzi pisemne na tematy poruszane na zajęciach doskonali umiejętności z klasy IV i V

	<ul style="list-style-type: none"> • buduje krótkie wypowiedzi na zadany temat • sporządza notatki • zapisuje plan wydarzeń • dostosowuje sposób wypowiedzi pisemnej do sytuacji komunikacyjnej: oficjalnej i nieoficjalnej • tworzy krótki opis ludzi, przedmiotów, krajobrazu, zwierząt • zapisuje 	<p>umiejętności nabyte w klasie IV</p> <ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV • tworzy krótki opis ludzi, przedmiotów, krajobrazu, zwierząt z dbałością o właściwą kompozycję i układ graficzny wypowiedzi; stosuje się do poznanych reguł ortografii i interpunkcji • używa myślników 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • doskonali umiejętności z klasy IV i V • tworzy wyczerpujące, ciekawe wypowiedzi pisemne; sprawnie stosuje odpowiadającą wymogom formy kompozycję i układ graficzny, wykorzystując znajomość ortografii i interpunkcji
--	--	---	---

	<p>dialog</p> <ul style="list-style-type: none"> • redaguje opowiadanie • tworzy pisma użytkowe: list, zaproszenie, ogłoszenie • opisuje teksty kultury: obraz, rzeźbę ilustrację, plakat z użyciem 	<p>przy zapisie</p> <ul style="list-style-type: none"> • redaguje opowiadanie z różnymi formami wypowiedzi • tworzy wypowiedzi pisemne (zaproszenie, list prywatny, ogłoszenie, dziennik); dba o właściwą kompozycję i układ graficzny wypowiedzi; stosuje się do poznanych reguł ortografii i interpunkcji • doskonali umiejętności nabyte w klasie IV 	<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie stosuje odpowiadającą wymogom formy kompozycję i układ graficzny, wykorzystując znajomość ortografii i interpunkcji • stosuje odpowiadającą wymogom opowiadania kompozycję i układ graficzny, wykorzystując znajomość ortografii i interpunkcji <ul style="list-style-type: none"> • tworzy wyczerpujące, ciekawe wypowiedzi pisemne (zaproszenie, list prywatny i oficjalny, opis, opowiadanie, opowiadanie z dialogiem, pamiętnik, ogłoszenie, dziennik z perspektywy własnej i bohatera literackiego, sprawozdanie); sprawnie stosuje odpowiadającą wymogom formy kompozycję i układ graficzny, wykorzystując znajomość ortografii i interpunkcji • doskonali umiejętności z klasy IV i V
--	--	--	---

	słownictwa określającego umiejscowienie w przestrzeni		
--	--	--	--

IV. Samokształcenie

Klasa IV Uczeń:	Klasa V Uczeń:	Klasa VI Uczeń:
<ul style="list-style-type: none"> wymienia różne źródła informacji i dokonuje prostego ich podziału samodzielnie posługuje się słownikiem ortograficznym, a z pomocą nauczyciela wyszukuje informacje w encyklopedii, słowniku języka polskiego, internecie wie, że rozmowa jest źródłem informacji 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje podziału źródeł informacji i stara się ocenić ich wiarygodność wyszukuje informacje w encyklopedii, słowniku ortograficznym, małym lub podręcznym słowniku języka polskiego, słowniku wyrazów bliskoznacznych, internecie korzysta ze słownika frazeologicznego nawiązuje kontakt z osobami, które mogą udzielić 	<ul style="list-style-type: none"> omawia różne źródła informacji, uwzględniając ich wiarygodność samodzielnie wyszukuje informacje w encyklopedii, leksykonie, słowniku ortograficznym, małym lub podręcznym słowniku języka polskiego, słowniku wyrazów bliskoznacznych, słowniku poprawnej polszczyzny, słowniku frazeologicznym, Internecie posługuje się słownikiem terminów literackich kieruje rozmową tak, aby uzyskać interesujące go wiadomości

	potrzebnych informacji	
--	------------------------	--

V. Lektura

Zgodnie podstawą programową, uczniowie winni zapoznać się z wyborem:

- baśni,
- legend,
- opowiadań,
- mitów greckich,
- powieści,
- noweli,
- kolęd,
- pieśni patriotycznych,
- poezji, w tym utworów dla dzieci i młodzieży,
- fraszek,
- bajek,
- komiksów.

Wybór wartościowych i interesujących tekstów reprezentujących powyższe gatunki znajduje się w serii podręczników, z którymi skorelowany jest niniejszy program. Poniżej został zamieszczony proponowany zestaw czterech podstawowych lektur oraz alternatywne pozycje do wyboru (jako zamiennie lub dodatkowe). To lektury podane w podstawie programowej. Dodatkowo propozycje lektur uzupełniono o pozostałe teksty kultury: film, przedstawienie teatralne.

Klasa IV	Klasa V	Klasa VI
Jan Brzechwa, <i>Akademia pana Kleksa</i> (lektura w	Ferenc Molnar, <i>Chłopcy z Placu Broni</i> (lektura w	Rafał Kosik, <i>Felix, Net i Nika oraz Gang</i>

<p>całości) Clive Staples Lewis, <i>Opowieści z Narni. Lew, czarownica i stara szafa</i> (lektura w całości)</p> <p>René Goscinny i Jean-Jacques Sempé, <i>Mikołajek</i> (wybór opowiadań)</p> <p>Janusz Christa, <i>Kajko i Kokosz. Szkoła latania</i> (lektura w całości) Adam Mickiewicz, <i>Pani Twardowska, Pan Tadeusz</i> (opis burzy)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>W pamiętniku Zofii Bobrówny</i></p> <p>Józef Wybicki, <i>Mazurek Dąbrowskiego</i></p> <p>Podania i legendy polskie: <i>o Piaście Kołodziejcu, o Lechu, Wars i Sawa</i> Aleksander Puszkina <i>Bajka o rybaku i rybce</i></p> <p>Charles Perrault, <i>Kopciuszek</i></p> <p>wiersze: Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Adama Mickiewicza, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego, Joanny Kulmowej</p>	<p>całości) Henryk Sienkiewicz, <i>W pustyni i w puszczy</i> (lektura w całości)</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Powrót taty,</i></p> <p>Wybrane mity greckie: o Tezeuszu i Ariadnie, Heraklesie Wybrane mity greckie: o Syzyfie, Demeter i Korze, Dedalu i Ikarze Wybrane mity greckie: mit o powstaniu świata, o Prometeuszu, o Orfeuszu i Eurydyce</p> <p>Ignacy Krasicki, wybrane bajki</p> <p>Biblia: powstanie świata i człowieka</p> <p>wiersze: Jana Twardowskiego, Leopolda Staffa, Anny Kamieńskiej, Czesława Miłosa</p>	<p><i>Niewidzialnych Ludzi</i> (lektura w całości)</p> <p>John Ronald Reuel Tolkien, <i>Hobbit, czyli tam i z powrotem</i> (lektura w całości)</p> <p>Bolesław Prus, <i>Katarynka</i> (lektura w całości)</p> <p>Wybrane mity greckie: mit tebański o Edypie</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> (polowanie oraz koncert Wojskiego)</p> <p>Biblia: przypowieść o siewcy, o talentach, o pannach roztropnych, o miłosiernym Samarytaninie</p> <p>wiersze Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza, Zbigniewa Herberta</p>
---	---	---

<p>LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA</p> <p>F.H. Burnett, <i>Mała księżniczka</i> (lektura w całości) Adam Bahdaj, <i>Podróż za jeden uśmiech</i> Janusz Korczak, <i>Król Maciuś Pierwszy</i> Alfred Szklarski, <i>Tomek w krainie kangurów</i> (lektura w całości)</p> <p>Małgorzata Musierowicz, <i>Jeżycjada</i> (wybrana powieść)</p> <p>Sat-Okh, <i>Biały Mustang</i></p> <p>INNE TEKSTY KULTURY</p> <p>Filmy:</p> <p><i>Mała księżniczka</i> (reż. Alfonso Cuarón, 1995)</p> <p><i>Cudowna podróż</i> (reż. Dirk Regel, 2011)</p> <p><i>Artur i Minimki</i> (reż. Luc Besson, 2006)</p> <p><i>Tytus, Romek i A'Tomek wśród złodziei marzeń</i> (reż. Leszek Marek Gałysz, 2002)</p> <p><i>Tajemniczy ogród</i> (reż. Agnieszka Holland, 1993)</p>	<p>LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA:</p> <p>Edmund Niziurski, <i>Sposób na Alcybiadesa</i> (lektura w całości) Mark Twain, <i>Przygody Tomka Sawyera</i> Lucy Maud Montgomery, <i>Ania z Zielonego Wzgórza</i> (lektura w całości)</p> <p>INNE TEKSTY KULTURY:</p> <p>Filmy:</p> <p><i>ESD</i> (reż. Anna Sokołowska, 1986)</p> <p><i>Księga dżungli</i> (Walt Disney, 1967)</p> <p><i>Przygody Tomka Sawyera</i> (reż. Hermine Huntgeburth, 2011)</p> <p><i>Charlie i fabryka czekolady</i> (reż. Tim Burton, 2005)</p> <p><i>Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa</i> (reż. Andrew Adamson, 2005)</p>	<p>LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA:</p> <p>Stanisław Lem, <i>Cyberiada</i> (fragmenty) Kornel Makuszyński, <i>Szatan z siódmej klasy</i> (lektura w całości) Henryk Sienkiewicz, <i>Janko Muzykant</i> Selma Lagerlöf, <i>Cudowna podróż</i></p> <p>Katarzyna Zychla, <i>Dziewczynka tańcząca z wiatrem</i></p> <p>Małgorzata Musierowicz, <i>Jeżycjada</i> (wybrana powieść)</p> <p>INNE TEKSTY KULTURY:</p> <p>Filmy:</p> <p><i>Szatan z siódmej klasy</i> (reż. Maria Kaniewska, 1960)</p> <p><i>Willow</i> (reż. Ron Howard, 1988)</p> <p><i>Czarownica</i> (reż. Robert Stromberg, 2014)</p> <p><i>Alicja w Krainie Czarów</i> (reż. Tim Burton, 2010)</p> <p><i>Koralina i tajemnicze drzwi</i> (reż. Henry Selick, 2009)</p>
---	---	--

<p>Komiks:</p> <p>Piotra Bednarczyk, Maciej Kura, Lil i Put, <i>Jak przelać kota do kielicha?</i></p> <p>Przedstawienie teatralne: <i>Baśń o zaklętym kaczorze</i> (reż. Konrad Szachnowski, 2016) – Internetowy Teatr TVP dla szkół</p>	<p><i>Magiczne drzewo</i> (reż. Andrzej Maleszka, 2008)</p> <p><i>Ekspres polarny</i> (reż. Robert Zemeckis, 2004)</p> <p>Komiks:</p> <p>Sławomir Kielbus, <i>Między dniem a snem w Wilanowie</i></p> <p>Przedstawienie teatralne: <i>Super Piotruś Pan</i> (reż. Piotr Ziniewicz, 2016) – Internetowy Teatr TVP dla szkół <i>Pastorałka Leona Schillera</i> (reż. Laco Adamika)</p>	<p>Komiks:</p> <p>Ewa Karska, Sławomir Kielbus <i>Porwani na Biosa</i></p> <p>Przedstawienie teatralne: <i>Bestia</i> (reż. Przemysław Jaszczak, 2016)) – Internetowy Teatr TVP dla szkół <i>Oskar i pani Róża</i> (reż. Marka Piwowskiego)</p>
--	--	--

Klasa VII–VIII

I. Kształcenie literackie i kulturowe

	Klasa VII Uczeń:	Klasa VIII Uczeń:
Słuchanie	<ul style="list-style-type: none"> • słucha z uwagą innych osób i notuje 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie teksty, których słucha w rozmaitych sytuacjach komunikacyjnych: rozmowa, dyskusja, wywiad, teksty popularnonaukowe, naukowe, publicystyczne, np. reportaż, felieton monolog, przemówienie 	<ul style="list-style-type: none"> • słucha dłuższych komunikatów

	<ul style="list-style-type: none"> wyraża własną opinię o wysłuchanych tekstach literackich 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wyraża uczucia związane z odbiorem tekstu kultury 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> określa temat oraz problematykę wysłuchanego tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wyszukuje i porządkuje informacji w wysłuchanym tekście 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wyciąga wnioski i dokonuje uogólniania; cytuje odpowiednie fragmenty 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia fakty od opinii, fikcję od kłamstwa 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje perswazję, aluzję, sugestię, ironię w tekście 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zabiegi manipulacyjne w tekście
	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje wypowiedzi o charakterze informacyjnym, oceniającym, emocjonalnym, argumentacyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje wypowiedzi o charakterze informacyjnym, oceniającym, emocjonalnym, argumentacyjnym
	<ul style="list-style-type: none"> formułuje tezę, podaje argumenty i wnioski z wysłuchanej wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje wypowiedzi o charakterze nakłaniającym
	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje intencję osoby wypowiadającej się 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje środki manipulacji i perswazji zawarte w wypowiedzi oraz

		rozumie ich funkcję
	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia neologizmy, terminy naukowe, eufemizmy, frazeologizmy, homonimy, zdrobnienia, zgrubienia 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje w słuchanym tekście neologizmy, terminy naukowe, eufemizmy, frazeologizmy, homonimy, zdrobnienia i zgrubienia oraz określa ich funkcje i ocenia celowość zastosowania
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy literatury pięknej, naukowej, popularnonaukowej, publicystyki 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> płynne i bezbłędnie czyta teksty głośno oraz cicho; modeluje głos w zależności od intencji; rozumie rolę znaków interpunkcyjnych; poprawne akcentuje 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> precyzyjnie nazywa i omawia swoje reakcje czytelnicze (wrażenia, emocje), odnosząc się do tych elementów świata przedstawionego, które je wzbudzają porównuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami i wyciąga wnioski omawia zauważone w różnych tekstach kultury wartości pozytywne i ich przeciwieństwa, a także zależności między nimi; powołuje się na własne 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII doskonali umiejętności z klasy VII

	przykłady, szuka analogii w innych tekstach	
	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi; sprawnie określa temat tekstu i jego główną myśl. • wskazuje autora, narratora, słuchacza, czytelnika. Przytacza cytaty na poparcie swoich wniosków 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje kategorie estetyczne w tekstach kultury (komizm i jego rodzaje, karykatura, ironia) oraz określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje środki stylistyczne w utworze 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje środki stylistyczne w utworze i określa ich funkcje
	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje: wiersz stroficzny, wiersz sylabiczny, wiersz wolny 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje: wiersz stroficzny, wiersz sylabiczny, wiersz wolny oraz rozumie pojęcie archaizmu i porównania homeryckiego
	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i interpretuje czytane teksty, wykorzystując swoją wiedzę 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia informacje od opinii; wskazuje różnicę między fikcją a kłamstwem 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • odróżnia wypowiedź o charakterze emocjonalnym od argumentacyjnej; rozróżnia komunikat od oceny 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII • rozpoznaje perswazję

	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje tezę, argumenty i wnioski w wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje dopełniające informacje z przypisów do tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje manipulację i ironię w tekście 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje bogactwo słownictwa, rozpoznaje archaizmy, terminy naukowe, neologizmy, eufemizmy; nazywa i rozumie ich funkcje w tekście 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII i rozpoznaje stylizacje tekstu
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między tekstem epickim a dramatycznym i lirycznym 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice pomiędzy fikcją literacką a rzeczywistością, realizmem a fantastyką 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozumie terminy fikcja oraz fikcja fantastyczna 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między narracją pierwszoosobową a trzecioosobową 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> potrafi nazwać elementy świata przedstawionego w utworze pisanym prozą 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> potrafi wskazać elementy epickie w balladzie oraz satyrze 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje tytuł, podtytuł, puentę i punkt kulminacyjny oraz rozumie ich funkcje w dziele 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje utwory epickie (nowela, opowiadanie, przypowieść, powieść i jej typy, utwory fantasy, literatura faktu) oraz wskazuje cechy, które decydują o przynależności do epiki 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia teksty liryczne spośród innych tekstów; wskazuje cechy, które decydują o przynależności do liryki 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII rozumie funkcje liryki pośredniej i bezpośredniej
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje i charakteryzuje podmiot liryczny, nie utożsamia go z autorem tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII; wskazuje podmiot zbiorowy
	<ul style="list-style-type: none"> wyszukuje i opisuje elementy konstrukcyjne utworu lirycznego i nazywa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy gatunkowe czytanego utworu 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje elementy liryczne w balladzie i satyrze
	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia teksty dramatyczne spośród innych tekstów; wskazuje cechy, które decydują o przynależności do dramatu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

	<ul style="list-style-type: none"> wyszukuje i opisuje elementy konstrukcyjne utworu dramatycznego i nazywa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy gatunkowe czytanego utworu dramatycznego 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozumie, dlaczego czytana komedia należy do dramatu 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie, dlaczego czytana tragedia należy do dramatu
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje elementy dramatyczne w balladzie i satyrze 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje i nazywa gatunki publicystyczne: wywiad, artykuł, felieton; dostrzega różnice między nimi 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia teksty użytkowe od tekstów kultury; wskazuje przeważające funkcje tych tekstów 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> analizuje reklamy 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje językowe i pozajęzykowe środki manipulacji i perswazji
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy popularnej kultury współczesnej w komiksie 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje nawiązania do kultury literackiej; rozumie komiks jako dzieło sztuki
	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje pozostałe dzieła kultury: obraz, plakat, rzeźbę, grafikę; posługuje się odpowiednim słownictwem 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje związki pomiędzy tekstami kultury a filozofią, kierunkami obowiązującymi w sztuce
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje związki pomiędzy dziełem plastycznym a literackim 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozumie funkcję barw i symboli w interpretacji dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje i rozumie funkcję pozajęzykowych środków wyrazu: gra aktorska, mimika, ruch, muzyka, scenografia w dziełach teatralnych i filmowych 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje i nazywa różne gatunki filmowe
	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje dzieło filmowe i teatralne; posługuje się słownictwem związanym z danym tekstem kultury 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje twórczej i krytycznej oceny dzieła filmowego oraz teatralnego
	<ul style="list-style-type: none"> rozumie poziom dosłowny, symboliczny i przenośny tekstów kultury 	– doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> odnosi się do kontekstów historycznoliterackich i społecznych podczas interpretacji tekstów kultury 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje aluzje literackie 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

II. Kształcenie językowe

	Klasa VII Uczeń:	Klasa VIII Uczeń:
Fonetyka	zna i rozumie proces powstawania głosek; wyjaśnia sposób powstawania uproszczeń i upodobnień i artykulacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> dba o poprawne akcentowanie i poprawną wymowę wyrazów 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozumie, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali

	polega różnica pomiędzy głoską a literą	umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> dzieli wyrazy na sylaby; wykorzystuje wiedzę z fonetyki do poprawnego zapisu wyrazów 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje środki fonetyczne w utworze i określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
Słotwórstwo	<ul style="list-style-type: none"> zna proces powstawania wyrazów 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia wyrazy podzielne i niepodzielne słotwórczo 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia wyraz podstawowy od pochodnego 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje temat słotwórczy, rdzeń, podstawę słotwórczą i formant w wyrazach pochodnych; rozumie funkcje formantów 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> zna i rozpoznaje różne typy wyrazów złożonych i skrótów; posługuje się wiedzą o ich tworzeniu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje wiedzę z o budowie słotwórczej wyrazu do jego poprawnego zapisu 	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje wiedzę z o budowie wyrazów rodzimych i zapożyczonych do ich poprawnego zapisu
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje wyrazy należące do tej samej rodziny wyrazów 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnicę 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje wyrazy

	<p>po między wyrazami pokrewnymi i synonimami; świadomie posługuje się wyrazami bliskoznacznymi, antonimami i związkami frazeologicznymi w poprawnych stylistycznie wypowiedziach</p>	<p>wieloznaczne i homonimy</p>
Fleksja	<ul style="list-style-type: none"> zna i rozpoznaje odmienne i nieodmienne części mowy, potrafi poprawnie je zapisać z partykułą „nie” 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> stosuje poprawne formy odmiany wyrazów w wypowiedziach 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje rolę czasownika w zdaniu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje nieodmienne części mowy i wykorzystuje je w wypowiedziach 	<p>– doskonali umiejętności z klasy VII</p>
	<ul style="list-style-type: none"> tworzy imiesłowy i świadomie stosuje je w wypowiedziach 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> rozumie modyfikującą funkcję partykuły i znaczenie wykrzyknika w wypowiedziach retorycznych 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie zapisuje czasownik (w tym imiesłowy) z partykułą „nie” 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

Składnia	<ul style="list-style-type: none"> zna i rozróżnia typy wypowiedzi: równoważniki zdań, zdania pojedyncze i złożone oraz poprawnie je stosuje w wypowiedziach 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> zna i wskazuje funkcje składniowych części mowy w zdaniach 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> przekształca mowę zależną w niezależną i odwrotnie; dostosowuje szyk wyrazów w zdaniu i zdań składowych do przekazywanych treści 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zdania bezpodmiotowe i rozumie ich funkcje w wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> przekształca różne typy zdań, wskazuje różnice pomiędzy zdaniem złożonym współrzędnie i podrzędnie 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie stosuje imiesłowy równoważnik zdania 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> przekształca wypowiedzenia: zdanie złożone podrzędnie i wypowiedzenie z imiesłowym równoważnikiem zdania 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> stosuje poprawnie interpunkcję w różnych typach zdań 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> zna powtórzenie i przerzutnię oraz wskazuje funkcję zastosowanych w utworze środków 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

	stylistycznych z zakresu składni	
	<ul style="list-style-type: none"> zna i rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone; wydziela wypowiedzenia wtrącone 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

III. Tworzenie wypowiedzi

	Klasa VII Uczeń:	KLASA VIII Uczeń:
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> tworzy krótsze i dłuższe, wyczerpujące oraz dobrze skomponowane wypowiedzi ustne, a także pisemne na tematy poruszane na zajęciach 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> samodzielnie sporządza bibliografię i poprawnie zapisuje przypisy 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> samodzielnie sporządza plan dłuższej formy wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> tworzy wypowiedź poprawną pod względem stylistycznym w zależności od intencji nadawcy, odbiorcy, sytuacji komunikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> stosuje różne typy oraz konstrukcje wypowiedzi w zależności od ich funkcji (przekształca zdania pojedyncze w zdania podrzędne, stronę czynną w 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

	stronę bierną, formy osobowe czasownika w imiesłowy, mowę zależną w mowę niezależną)	
	<ul style="list-style-type: none"> • dba o estetyczny zapis poprzez wyodrębnianie akapitów, poprawność ortograficzną i interpunkcyjną 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • zna i stosuje normę językową w wypowiedziach 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • zna i posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny; rozróżnia sytuacje, w których należy zróżnicować styl wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • ma świadomość popełniania błędów i stara się je poprawiać 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy estetyczne wypowiedzi z dbałością o kompozycję i spójną strukturę 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia i popiera cytatami własne zdanie; poprawnie i celowo dobiera odpowiednie cytaty 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy streszczenia tekstów o niechronologicznym układzie zdarzeń 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • tworzy wypowiedź z dbałością o odpowiednią kolejność argumentów (według ważności) 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje środki 	<ul style="list-style-type: none"> • doskonali

	językowe w celu wyrażenia stosunku tworzącego tekst do prezentowanych treści	umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> akceptuje czyjeś poglądy lub polemizuje z nimi z zachowaniem kultury wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> zna i wykorzystuje figury retoryczne w wypowiedziach pisemnych 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> redaguje notatki, np. w formie tabeli, planu, wykresu itp. 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> tworzy zwięzłą relację z dialogu i odwrotnie 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> redaguje streszczenie na podstawie samodzielnie sporządzonego wcześniej planu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> redaguje zapis dialogu 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> wprowadza dialog do opowiadania i poprawnie go zapisuje 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> redaguje wywiad i rozumie potrzebę jego autoryzacji; poprawnie go zapisuje z dbałością o ortografię 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> tworzy opis dzieła sztuki: rzeźby, obrazu, plakatu; sprawnie posługuje się terminologią z zakresu opisywanego tekstu kultury 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia i interpretuje dzieło sztuki
	<ul style="list-style-type: none"> tworzy opis wewnętrznych przeżyć bohatera 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII

	literackiego; nazywa uczucia, przedstawia i ocenia zewnętrzne i wewnętrzne przejawy emocji	
	<ul style="list-style-type: none"> opisuje scenę wydarzeń oraz wewnętrzne przeżycia bohatera literackiego 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> samodzielnie tworzy opowiadanie twórcze i odtwórcze z różnych perspektyw narracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> redaguje opowiadanie z mową zależną i niezależną; poprawnie wprowadza dialog do tej formy wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> tworzy opowiadanie z opisem przeżyć wewnętrznych bohatera 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII
	<ul style="list-style-type: none"> pisze charakterystykę bohaterów fikcyjnych i realnych 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII, dokonuje charakterystyki porównawczej oraz zbiorowej; podejmuje próbę autocharakterystyki
	<ul style="list-style-type: none"> potrafi udowodnić tezę w rozprawce 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII; pisze rozprawkę związaną z problemami historycznymi, filozoficznymi, egzystencjalnymi, kulturowymi

IV. Samokształcenie

Klasa VII	Klasa VIII
-----------	------------

Uczeń:	Uczeń:
<ul style="list-style-type: none"> zna i korzysta z różnych źródeł informacji, uwzględniając ich wiarygodność samodzielnie wyszukuje informacje w encyklopedii, leksykonie, słowniku ortograficznym, małym lub podręcznym słowniku języka polskiego, słowniku wyrazów bliskoznacznych, słowniku poprawnej polszczyzny, frazeologicznym, Internecie; posługuje się słownikiem terminów literackich kieruje rozmową tak, aby uzyskać interesujące go wiadomości 	<ul style="list-style-type: none"> doskonali umiejętności z klasy VII; korzysta także z czasopism doskonali umiejętności z klasy VII; potrafi odczytać potrzebne informacje z przypisów; samodzielnie przygotowuje się do konkursów i olimpiad doskonali umiejętności z klasy VII

V. Lektura

Poniżej został zamieszczony proponowany zestaw podstawowych lektur oraz alternatywne pozycje do wyboru (zamiennie lub jako dodatkowe). To lektury podane w podstawie programowej. Dodano także lektury uzupełniające wybrane przez autorki podręczników. Dodatkowo propozycje lektur uzupełniono o pozostałe teksty kultury: film, przedstawienie teatralne, obrazy.

Podstawa programowa obejmuje krótsze i dłuższe lektury. Krótsze lektury obowiązkowe zostały w całości zamieszczone w podręczniku – ich tytuły oznaczono książką, podobnie jak fragmenty dłuższych.

Klasa VII	Klasa VIII
<p>Charles Dickens, <i>Opowieść wigilijna</i> (lektura w całości)</p> <p>Aleksander Fredro, <i>Zemsta</i> (lektura w całości)</p> <p>Antoine de Saint-Exupéry, <i>Mały Książę</i> (lektura w całości)</p> <p>Jan Kochanowski, <i>O miłości, Do Hanny</i> </p> <p>Sławomir Mrożek, <i>Artysta</i> (lektura w całości) </p> <p>J. Wybicki, <i>Pieśń Legionów Polskich</i> </p>	<p>Aleksander Kamiński, <i>Kamienie na szaniec</i> (lektura w całości)</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i> (lektura w całości)</p> <p>Henryk Sienkiewicz, <i>Latarnik</i> (lektura w całości)</p> <p>Henryk Sienkiewicz, <i>Quo vadis</i> (lektura w całości)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i></p> <p>Stefan Żeromski <i>Szyfrowe prace</i></p> <p>Melchior Wańkowicz, <i>Ziele na kraterze</i> (fragmenty) , <i>Tędy i owędy</i> (wybrany reportaż).</p> <p>Ignacy Krasicki, <i>Żona modna</i> </p>

<p>Adam Mickiewicz, <i>Reduta Orzona</i> , <i>Śmierć Pułkownika</i> , <i>Sonety krymskie</i> Adam Mickiewicz, <i>Dziady. Cz. II, (lektura w całości)</i> </p> <p>A. Mickiewicz <i>Pan Tadeusz</i> (fr. ks. I <i>Gospodarstwo</i>, fr. ks. III <i>Umizgi</i>) </p> <p>Biblia: Pierwotny stan szczęścia (Ks. Rodzaju), Przymierze Izraela z Bogiem (Ks. Wyjścia), Kain i Abel (Ks. Rodzaju), Stworzenie świata (Ks. Rodzaju), Stworzenie człowieka (Ks. Rodzaju), Święty Paweł, <i>Hymn o Miłości</i> (Pierwszy List do Koryntian), Sąd Salomona (Pierwsza Księga Królewska)</p> <p>Wybrane wiersze następujących poetów: Juliusza Słowackiego, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Adama Mickiewicza, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Bolesława Leśmiana, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego, Mariana Hemara, Władysława Bełzy, Jana Sztaudyngera, Leopolda Staffa, Stanisława Jerzego Leca.</p> <p>LEKTURY UZUPEŁNIAJĄCE:</p> <p>Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna (lektura w całości) Henryk Sienkiewicz, <i>Krzyżacy</i> (lektura w całości) Eric-Emmanuel Schmitt, <i>Oskar i pani Róża</i> (lektura w całości) Małgorzata Musierowicz, <i>Język Trolli</i> (fragment) </p> <p>Inne teksty zawarte w podręczniku wybrane przez autorki: Homer „Odyseja” (fragment)</p>	<p>A. Mickiewicz <i>Lilije, Świtezianka</i> </p> <p>J. Kochanowski, <i>Treny I, V, VII, VIII</i> </p> <p>J. Kochanowski, <i>Czego chcesz od nas, Panie?</i> </p> <p>J. Kochanowski, <i>Serce roście</i> </p> <p>Biblia: <i>Księga Koheleta</i> Jan Parandowski, <i>Wyprawa po złote runo</i> (fragment <i>Mitologii</i>)</p> <p>Wybrane wiersze następujących poetów:</p> <p>Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Barańczaka, Mariana Hemara, Jana Lechonia, Bolesława Leśmiana, Jerzego Lieberta, Cypriana Kamila Norwida, Tadeusza Różewicza, Leopolda Staffa, Wisławy Szymborskiej, Jana Twardowskiego, Kazimierza Wierzyńskiego.</p> <p>LEKTURY UZUPEŁNIAJĄCE:</p> <p>N. H. Kleinbaum, <i>Stowarzyszenie umarłych poetów</i> Miron Białoszewski, <i>Pamiętnik z powstania warszawskiego (fr.)</i> </p> <p>Inne teksty zawarte w podręczniku wybrane przez autorki: <i>Desiderata</i></p>
---	--

<p>Arystoteles, <i>O przyjaźni</i> Hanna Ożogowska, <i>Moja kochana mamusia</i> (fragment powieści <i>Koleżanki</i>) Janusz Domagalik, <i>Męska sprawa</i> (fragment) Anna Gródecka, <i>Techniki manipulacji w tekstach reklamowych</i> Józef Tischner, <i>Filozofia dramatu</i> Jan Paweł II, <i>Rodzina źródłem pokoju dla ludzkości</i> (fragment), <i>Pamięć i tożsamość</i> (fragment) Leszek Kołakowski, <i>Jak szukaliśmy Lailonii</i> (fragment z tomu <i>13 bajek z królestwa Lailonii</i>) Robert Krasowski, <i>Pochwała kultury masowej</i> Beata Ostrowicka, <i>Świat do góry nogami</i> Joanne K. Rowling, <i>Harry Potter i kamień filozoficzny</i> (fragment) Rozmowa Anny Błaszkievicz z profesorem Małgorzatą Marcjanik (fragment wywiadu) Rozmowa Justyny Sobolewskiej z profesorem Aliną Kowalczykową (fragment wywiadu) Sławomir Mrożek, <i>Wina i kara</i> Paulo Coelho, <i>Chmura i wydma</i> (fragment powieści <i>Być jak płynąca rzeka</i>) Barbara Smoleńska-Zielińska, <i>Fryderyk Chopin i jego muzyka</i> (fragment) Irving Stone, <i>Być rzeźbiarzem</i> (fragment powieści <i>Udręka i ekstaza</i>) Jan Strzałka, <i>O psach, kotach i aniołach</i> (fragment wywiadu z ks. Janem Twardowskim) Barbara Rosiek, <i>Pamiętnik narkomanki</i> Janusz Leon Wiśniewski, <i>S@motność w sieci</i> (fragment) Krzysztof Zuchora, <i>Sport w poezji i prozie</i> (fragment książki <i>Nauczyciel i wartości – z filozofii kultury fizycznej i pedagogiki sportu</i>) Inne teksty publicystyczne</p> <p>Wiersze zawarte w podręczniku pozostałych autorów: Józefa Barana, Jalu Kurka, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Ignacego Krasickiego, Jonasza Kofty,</p>	<p>U. Eco <i>Praca w weekend! Świętokradztwo</i> (fragment felietonu ze zbioru <i>Drugie zapiski na pudełku od zapatek</i>) Christiane F. <i>My, dzieci z dworca ZOO</i> (fragment) Kacper Fertacz, <i>Bardzo krótka historia kina</i> (fragment) Jostein Gaarder, <i>Człowiek skazany jest na to, by być wolnym</i> Mark Haddon, <i>Dziwny przypadek psa nocną porą</i> Jarosław Iwaszkiewicz, <i>Notatki 1939–1945</i> Ryszard Kapuściński, <i>Wojna futbolowa</i> Leszek Kołakowski, <i>O tolerancji</i> (fragment <i>Mini-wykładów o maxi-sprawach</i>) Stanisław Lem, <i>Dzienniki gwiazdowe: podróż siódma</i> (fragmenty) Sławomir Mrożek, <i>Męczeństwo Piotra Ohey'a</i> (fragment dramatu <i>Na łonie rodziny</i>) Magdalena Samozwaniec, <i>Maria i Magdalena</i> (fragment) Seneka Młodszy <i>O życiu szczęśliwym</i> (fragment dialogu <i>O życiu szczęśliwym</i>) Józef Tischner, <i>O odpowiedzialności</i> (fragmenty książki <i>Wobec wartości</i>) Michał Wolski, <i>Teatr i kino</i> (fragment)</p> <p>Wiersze zawarte w podręczniku pozostałych autorów: Mirona Białoszewskiego, Josifa Brodskiego, Władysława Broniewskiego, Boba Dylana, Kazimierzy Iłakowiczówny, Jonasza Kofty,</p>
---	--

<p>Phila Bosmansa, Czesława Niemena, Marii Konopnickiej.</p> <p>Przedstawienie teatralne:</p> <p><i>Śluby panińskie</i> (ekranizacja sztuki w reż. Jana Englerta lub oglądane na żywo w teatrze) <i>Zemsta</i> (ekranizacja sztuki w reż. Andrzeja Wajdy lub oglądane na żywo w teatrze)</p> <p>Filmy:</p> <p><i>Stowarzyszenie umarłych poetów</i> (reż. Peter Weir) <i>Skąpiec</i> (reż. Jean Girault i Louis de Funes) <i>Harry Potter i kamień filozoficzny</i> (reż. Chris Columbus)</p> <p>Pozostałe teksty kultury:</p> <p>Lucas Cranach Starszy, <i>Raj</i> Rafaell Santi, <i>Mojżesz przed krzakiem gorejącym</i> Anonim, <i>Stworzenie Ewy</i> Berthe Morisot, <i>Eugène Manet z córką Julie w ogrodzie w Bougival</i> Mary Cassat, <i>Matka i dziecko</i> Berthe Morisot, <i>Kołyska</i> Jan van Eyck, <i>Małżeństwo Arnolfinich</i> Rafaell Santi, <i>Święta rodzina</i> Fotografie rodzin z XIX, XX i XXI w. Zygmunt Vogel, <i>Szkoła Rycerska w pałacu Kazimierzowskim</i> January Suchodolski, <i>Wjazd Generała Henryka Dąbrowskiego do Rzymu</i> Bernardo Bellotto, zwany Canaletto, <i>Plac Żelaznej Bramy</i> Caspar David Friedrich, <i>Skały kredowe na Rugii</i> Tycjan, <i>Kain i Abel</i> Maksymilian Gierymski, <i>Adiutant sztabowy</i> Wojciech Kossak, <i>Olszyna Grochowska</i></p>	<p>Marii Konopnickiej, Przemysława Myszora, <i>Acidland</i> (piosenka zespołu Myslovitz), Mikołaja Reja, Edwarda Stachury, Stanisława Sojki, Tadeusza Śliwiaka, Natana Tenenbauma.</p> <p>Przedstawienia teatralne:</p> <p><i>Balladyna</i> (teatr telewizji w reż. Olgi Lipińskiej lub oglądane na żywo w teatrze) <i>My, dzieci z dworca Zoo</i> (przedstawienie w teatrze)</p> <p>Filmy:</p> <p><i>Romeo i Julia</i> (reż. Baz Luhrmann) <i>Pan Tadeusz</i> (reż. Andrzej Wajda) <i>My, dzieci z dworca Zoo</i> (reż. Uli Edel) <i>Daleko od okna</i> (reż. Jan Jakub Kolski)</p> <p>Pozostałe teksty kultury:</p> <p>Caspar David Friedrich, <i>Podróżujący po morzu chmur</i> Jean-Honoré Fragonard, <i>Huśtawka</i> William Hogarth, <i>Modne małżeństwo</i> Jan Matejko, <i>Jan Kochanowski nad zwłokami Urszulki</i> Jacek Malczewski, <i>Tanatos I</i> Kadr z filmu <i>Stowarzyszenie umarłych poetów</i> Giotto di Bondone, <i>Kazanie św. Franciszka do ptaków</i> Jan de Heem, <i>Vanitas</i> [Marność] Kadr z filmu <i>Wjazd pociągu na stację</i> (1895) Scena ze spektaklu Roberta Lepage’a <i>Trylogia smoków</i> Scena ze spektaklu Bogusława Schaeffera <i>Multimedialne coś</i> Caspar David Friedrich, <i>Wędrowiec nad morzem mgły</i> Sandro Botticelli, <i>Wiosna</i> Scena ze spektaklu Tadeusza Kantora, <i>Wielopole, Wielopole</i> Scena ze spektaklu Teatru Telewizji <i>Ifigenia</i></p>
---	---

<p>Jan Rosen, <i>Plater na czele kosynierów</i> Tadeusz i Zosia na ilustracji autorstwa Michała Elwiro Andriollego z wydania <i>Pana Tadeusza</i> z 1882 roku Eugene Delacroix, <i>Wolność wiodąca lud na barykady</i> Eugène Delacroix, <i>Fryderyk Chopin</i> Giacomo Pacchiarotti, <i>Sąd Salomona</i> Johann August Nahl, <i>Safona i Amor</i> Jerzy Duda-Gracz, <i>Autoportret z rodziną</i> Michał Anioł, <i>Stworzenie Adama</i> Hieronim Bosch, <i>Stworzenie świata</i> lub <i>Trzeci dzień stworzenia</i> Walenty Wańkowicz, <i>Portret Adama Mickiewicza na Judahu skale</i>, Iwan Ajwazowski, <i>Bryg* „Mierkurij”</i> atakowany przez dwa tureckie okręty Władysław Hasior, <i>Plonące ptaki</i> Budynek według projektu Antonia Gaudiego w Barcelonie Bronisław Wojciech Linke, <i>Bezrobocie</i> Francisco Goya, <i>Zagadka strachu</i> Podkowiński, <i>W ogrodzie przy klombie</i> Wiliam Blake, <i>Stworzenie świata</i> Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy), <i>Pejzaż australijski</i> Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy), <i>Fantazja – bajka</i> Kadr z filmu pt. <i>Harry Potter i kamień filozoficzny</i> w reżyserii Chrise Columbusa John Henry Fuseli, <i>Nocna mara</i> Andy Warhol, <i>Puszka zupy pomidorowej Campbell's</i></p>	<p>w Taurydzie <i>Apocalypsis cum figuris</i>, spektakl w reżyserii Jerzego Grotowskiego Tytus Seweryn Pilecki, <i>Goplana</i> Wacław Pawliszczak, <i>Balladyna</i> Hieronim Bosch, <i>Sąd Ostateczny</i> Edward Munch, <i>Krzyk</i> Francesco Fracanzano (prawdop.), <i>Pustelnik</i> Gustav Dore, <i>Pomszczony mąż</i> Johann Heinrich Füssli, <i>Nocna mara</i> Caspar David Friedrich, <i>Mężczyzna i kobieta obserwujący księżyc</i> Claude Monet, <i>Pole maków</i> Alfred Sisley, <i>Mglisty poranek</i> Claude Monet, <i>Impresja, wschód słońca</i> Paul Cezanne, <i>Góra Świętej Wiktorii</i> René Magritte, <i>Wielka przygoda</i> René Magritte, <i>Kondycja ludzka</i> John Henry Frederick, <i>Romeo i Julia</i> Kadr z filmu <i>Romeo i Julia</i>, reż. Buzz Luhrmann Gustav Klimt, <i>Pocałunek</i> Marc Chagall, <i>Kochankowie w bzie</i> Pablo Picasso, <i>Portret Jaime Sabartesa</i></p>
---	--

IV. Procedury osiągnięcia celów

Warunkiem efektywnego nauczania jest przygotowanie planu działania dydaktycznego, dostosowanego do konkretnej klasy oraz warunków panujących w szkole.

Podstawa programowa zaleca, aby na tym etapie kształcenia nauczyciel wykorzystywał pasję poznawczą dzieci, ich chęć zabawy i gotowość do współpracy. Właściwie zaplanowane działania pozwolą na realizację zadań nakreślonych przez powyżej wspomniany dokument, takie jak:

- 1) rozwijanie w uczniu ciekawości świata;
- 2) motywowanie ucznia do aktywnego poznawania rzeczywistości, uczenia się i komunikowania, w tym także do samokształcenia i samodzielnego docierania do informacji;
- 3) wyposażenie ucznia w narzędzia intelektualne, a więc w umiejętności poprawnego mówienia, słuchania, czytania, pisania, rozumowania, odbioru tekstów kultury, w tym rozwijanie słownictwa z różnych kręgów tematycznych;
- 4) wprowadzanie ucznia w tradycję i sferę wartości narodowych oraz kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur;
- 5) przyjazne towarzyszenie uczniowi w budowaniu spójnej wizji świata i uporządkowanego systemu wartości;
- 6) wychowanie ucznia do aktywności i odpowiedzialności w życiu zbiorowym.

Wdrażanie do uczestnictwa w kulturze to przede wszystkim obcowanie z tekstami kultury zamieszczonymi w podręcznikach oraz wykazie lektur dla każdej klasy.

Przemyślany plan działań dydaktycznych jest niezbędny, ponieważ lekcje języka polskiego umożliwiają równoległą realizację wielu założonych celów. W związku z tym praca z uczniami powinna być tak zaplanowana, aby na kształcenie poszczególnych umiejętności przeznaczyć odpowiednią, dopasowaną do potrzeb zespołu klasowego, ilość czasu, pamiętając przy tym, że część umiejętności jest ćwiczona niejako mimo woli. Na przykład kształcenie umiejętności odbioru tekstu literackiego łączy się z bogaceniem słownictwa czy utrwalaniem konkretnych konstrukcji gramatycznych, a także ortografii i interpunkcji. Podczas kształcenia umiejętności odbioru nie tylko literackich tekstów kultury oraz ucząc czytania ze zrozumieniem, należy ćwiczyć wyszukiwanie informacji oraz odczytywanie intencji nadawcy. Wielu uczniom czytanie pomaga w bogaceniu słownictwa i budowaniu świadomości poprawności gramatycznej. Kluczem do zachęcania uczniów do czytania jest danie im motywacji oraz potrzebnych materiałów do kształcenia tej umiejętności. W tym celu należy wykonywać z nimi rozmaite ćwiczenia, dzięki którym będą oni mogli rozwijać umiejętności odczytywania dosłownego, przenośnego i symbolicznego sensu konkretnych

dział kultury, dostrzegania ich charakterystycznych cech, określania elementów świata przedstawionego oraz odróżniania fikcji literackiej od rzeczywistości. Poglębianie umiejętności czytania to także podejmowanie refleksji nad wartościami wpisanymi w teksty kultury i analizowanie rozterek moralnych przeżywanych przez bohaterów literackich. Służy to budowaniu wewnętrznego systemu wartości opartego na akceptowanych społecznie zasadach moralnych. Czytając teksty literackie, należy przywoływać różne konteksty. Pozwoli to uczniom na zrozumienie problemów poruszanych w rozmaitych tekstach kultury i nauczy ich dostrzegania różnych ujęć tego samego tematu.

Kształcąc umiejętność mówienia, w sposób systematyczny należy tworzyć sytuacje, w których uczeń będzie ćwiczył budowanie poprawnych zdań i wypowiadanie się w różnych formach na rozmaite, nie tylko interesujące go tematy, a także będzie używał nowo poznanych słów. Ważne jest, aby nagradzać każdą podjętą próbę wypowiadania się.

Podczas kształcenia umiejętności słuchania i mówienia ćwiczenia powinny dotyczyć tematów, które są bliskie uczniowi. Ćwiczenia w słuchaniu powinny łączyć się z innymi rodzajami ćwiczeń (np. streszczanie tego, co usłyszał).

Podczas kształcenia umiejętności pisania uczeń potrzebuje czytelnych wzorów. Powinien systematycznie pisać teksty w formach przewidzianych w programie. Drugi etap kształcenia to możliwość wprowadzenia poszczególnych form wypowiedzi, które powinny być dobrane w taki sposób, aby ich wykonanie prowadziło ucznia do napisania pracy w określonej formie. Niezbędne jest wspólne z uczniami poprawianie błędów popełnionych w pracach oraz systematyczne wykonywanie przez nich ćwiczeń z zakresu ortografii i interpunkcji. Nadrzędnym celem kształcenia językowego w klasach IV–VI jest pogłębianie umiejętności komunikowania się i posługiwania się językiem. Wprowadzając nowe wiadomości z zakresu nauki o języku, należy sprawdzić, czy uczniowie zrozumieli pojęcia i potrafią je wykorzystać w praktyce. Powinno się także położyć nacisk na kształcenie umiejętności poprawnego posługiwania się wdrożonymi terminami oraz pogłębiać w uczniach nawyk poprawnego wysławiania się i świadomego używania języka na wszystkich lekcjach. Trzeba także zachęcać ucznia do korzystania ze słowników np. ortograficznych, interpunkcyjnych, frazeologicznych.

Nowa reforma programowa sprawia, że nauczyciel przestaje być jedynym źródłem informacji, staje się raczej organizatorem i koordynatorem pracy swoich uczniów. W procesie nauczania same tradycyjne metody już nie wystarczą. Podczas pracy z uczniem nad kształceniem jego umiejętności można stosować na przykład:

- burzę mózgów, która uczy tolerancji, szacunku i logicznego myślenia;
- dyskusję, która kształci umiejętność krytycznego i logicznego myślenia, a także zbierania i wykorzystywania argumentów oraz komunikowania się w sposób merytoryczny, otwarty i kulturalny;

- projekt – stwarza możliwość kształcenia twórczego myślenia w atmosferze dobrej zabawy i współpracy;
- dramę – umożliwia konfrontację doświadczeń uczniów, kształci umiejętność zrozumienia oraz przeżywania cudzych emocji i doświadczeń;
- wykład i heurystykę – kształcą postawę aktywnego słuchacza i uczą zadawania pytań;
- indywidualną pracę z tekstem – kształci to umiejętność czytania ze zrozumieniem, wyszukiwania, selekcjonowania i hierarchizacji argumentów;
- pracę w grupach – kształci umiejętność współpracy oraz twórcze rozwiązywanie problemów.

Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jak skutecznie pracować. Wybór formy i metody powinien być dopasowany do potrzeb konkretnego zespołu klasowego jako całości, a jednocześnie zbioru indywidualności. Każdy z uczniów ma indywidualne predyspozycje, które pomagają mu w opanowaniu wiedzy i kształceniu umiejętności, a ich wykorzystanie daje gwarancję realizacji założonych celów. Szczególnie istotna jest indywidualna praca z uczniem bardzo zdolnym lub ze zdiagnozowanymi dysfunkcjami: dysleksją, dysgrafią, dysortografią, dyskalkulią, afazją, z zaburzeniami przestrzennymi, z zespołem Aspergera, z zaburzeniami zachowania.

Podkreślają to podpisane w 2010 roku przez Ministra Edukacji Narodowej rozporządzenia opisujące kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (DZ. U. Nr 228). Bezwzględnie wskazują one na konieczność indywidualnego podejścia do uczniów potrzebujących wsparcia w pokonywaniu trudności oraz wspieranie uczniów w rozwijaniu zdolności i zainteresowań. Ważne jest przy tym, że – dostosowując program nauczania do możliwości percepcyjnych ucznia – należy zmodyfikować głównie formy i metody pracy z uczniem, a zdecydowanie rzadziej treści nauczania. Nie zapominajmy, że przepisy mówią o dostosowaniu wymagań do psychofizycznych możliwości ucznia, a dostosowanie wymagań nie oznacza pomijania żadnych treści kształcenia.

Aby praca z uczniem o specjalnych potrzebach była efektywna, powinna odbywać się po zdiagnozowaniu potrzeb dziecka. Zwykle przydatne jest opracowanie specjalnie dla takiego ucznia planu pracy czy dodatkowego systemu oceniania uwzględniającego jego potrzeby i możliwości. Istotnych wskazówek do systematycznej i efektywnej pracy dostarczy opinia z poradni psychologiczno-pedagogicznej, rozmowa z najbliższymi dziecka oraz literatura specjalistyczna.

Wskazane są zwłaszcza aktywne (aktywizujące) metody nauczania. Są to techniki pracy grupowej, które szczególnie pobudzają aktywność wszystkich uczniów, także tych ze specjalnymi potrzebami. Ułatwiają one proces uczenia się, czyniąc naukę bardziej urozmaiconą, a przez to przyjemniejszą i łatwiejszą; ożywiają atmosferę w klasie, często dając bardzo pozytywne efekty w pracy z uczniami słabszymi. Młodzi ludzie

przyzwyczajeni do zdobywania wiedzy i umiejętności metodami aktywnymi są bardziej samodzielni, bardziej krytyczni, łatwiej formułują sądy i opinie, chętniej i odważniej biorą udział w publicznych wystąpieniach. Niektóre z tych technik wymagają od nauczyciela specjalnego przygotowania, ale z pewnością rezultaty wynagrodzą wysiłek. Warto poznać i stosować przynajmniej część z nich.

1) DRZEWO DECYZYJNE

Metoda ta jest graficznym zapisem analizy problemu. Służy dokonaniu właściwego wyboru i podjęciu decyzji z pełną świadomością jej skutków. Schemat drzewa decyzyjnego można wypełniać indywidualnie lub w grupach. Powinien zawierać (od góry): cele i wartości, skutki pozytywne, skutki negatywne, możliwe rozwiązania, sytuację wymagającą decyzji (pień).

Przebieg:

- sformułowanie problemu, który uczniowie wpisują w pień drzewa;
- określenie celów i wartości najbardziej istotnych dla podejmującego decyzję; uczniowie zapisują je w koronie drzewa;
- zaproponowanie jak największej liczby rozwiązań, które należy wpisać w gałęzie drzewa;
- określenie pozytywnych i negatywnych skutków każdego rozwiązania z punktu widzenia stawianych celów i przyjętych wartości;
- podjęcie najwłaściwszej decyzji.

2) BURZA MÓZGÓW

Metoda ta rządzi się kilkoma zasadami:

- każdy pomysł jest dobry;
- każdy pomysł zapisujemy w formie podanej przez autora;
- na początku ważniejsza jest liczba pomysłów niż ich jakość;
- nie komentujemy ani nie krytykujemy pomysłów;
- wszyscy na równych prawach bierzemy udział w zgłaszaniu pomysłów w wyznaczonym czasie.

Etapy burzy mózgów:

- sformułowanie problemu;
- wytwarzanie pomysłów i ich zapisywanie;
- analiza pomysłów;
- ustalenie kryteriów oceny (np. realność, zyski/straty, akceptacja większości);
- ocena pomysłów według przyjętych kryteriów;
- wybór rozwiązania;
- decyzja o wprowadzeniu wybranego rozwiązania.

3) DYSKUSJA PUNKTOWANA

Ta metoda ma kilka zalet:

- pozwala nauczycielowi na diagnozę:
  - a) zasobu wiadomości ucznia,
  - b) umiejętności logicznego i krytycznego myślenia,
  - c) umiejętności zbierania i wykorzystywania argumentów,
  - d) postaw wobec innych dyskutantów;
- stanowi alternatywę dla tradycyjnego odpytywania i jednocześnie pozwala na zebranie szerszego materiału dotyczącego postępów ucznia nie tylko w nauce, lecz także w rozwoju jego postaw i kultury osobistej;
- przyzwyczajają uczniów do komunikowania się w sposób merytoryczny, otwarty, kulturalny.

Zasady prowadzenia dyskusji punktowanej:

- w dyskusji bierze udział kilku uczniów (tych, którzy podlegają ocenie), a pozostali się jej przysłuchują;
- ocenie podlegają zarówno treści merytoryczne, jak i zachowanie uczniów podczas wymiany myśli;
- ocenianie następuje w formie punktów przydzielanych na specjalnej karcie do punktowania;
- dyskusja trwa przez określony czas (8–20 min) w zależności od tematu i wieku uczniów;
- uczestnicy posługują się planem dyskusji (aby nie odbiegać od tematu);
- dyskutujący mogą korzystać z notatek sporządzanych podczas lekcji.

Zasady oceniania dyskusji punktowanej

Ocena		
treści merytorycznych	elementów wypowiedzi	zachowanie podczas dyskusji
prezentowanie informacji opartej na faktach lub uzyskanej w drodze badań (+)	zajęcie stanowiska w omawianej kwestii (+)	zwrócenie uwagi, gdy ktoś odbiega od tematu lub planu dyskusji (+)
komentarz do informacji lub	wciągnięcie innego ucznia	przerywanie (–)

uzupełnienie (+)	do dyskusji (+)	
robienie nieistotnych uwag (-)	rozpoczęcie dyskusji (+)	zachowania niewerbalne w trakcie wypowiadania się innych uczestników dyskusji (+) lub (-)
ataki osobiste (-)	zadawanie pytań wyjaśniających (+)	
	monopolizowanie dyskusji(-)	

4) DEBATA „ZA” I „PRZECIW”

Metoda może być wykorzystana przy omawianiu kontrowersyjnych tematów. Zadaniem uczniów jest zaprezentowanie argumentów „za” i „przeciw” oraz przekonanie innych do swoich poglądów. Uczniowie dowiadują się, jak należy dyskutować oraz jak wyrażać swoje zdanie bez prowokowania innych i bez osobistych ataków. Wprowadzając tę metodę, nie należy narzucać uczniom swojego punktu widzenia. Każda grupa musi mieć taki sam czas na wypowiedź.

Przebieg:

- określenie tematu debaty;
- podział uczniów na dwie grupy;
- wyznaczenie czasu na przygotowanie argumentów;
- prezentacja argumentów;
- podsumowanie wyników debaty oraz ocena jakości i siły argumentów;
- na zakończenie można przeprowadzić badanie opinii uczniów na dany temat w formie tajnego głosowania.

5) ELEMENTY DRAMY – WCHODZENIE W ROLE

Drama jest formą w pełni świadomie przygotowanej improwizacji, którą opiera się na określonym temacie zawierającym konflikt. Zjawisko konfliktu wydobywa istnienie określonego nastroju i atmosfery, co w naturalny sposób stwarza możliwości przeżywania. W dramie wykorzystuje się zmysły, wyobraźnię, ruch i mowę. Najbardziej istotne jest w niej autentyczne przeżycie emocji odgrywanej postaci. Drama nie jest inscenizacją ani teatrem, ale jest działaniem w fikcyjnej sytuacji oraz budowaniem doświadczeń w zaaranżowanym przez nauczyciela wycinku rzeczywistości. W dramie nie ma publiczności, wszyscy biorą w niej udział (również nauczyciel). Całą uwagę należy skierować na cel, którym jest zrozumienie cudzych przeżyć i emocji, nieważne są natomiast uzdolnienia aktorskie.

Drama przyczynia się do bogatego rozwoju wewnętrznego uczniów, uczy koncentracji na sobie i innych, wykorzystuje zmysły, rozwija kreatywność, dodaje pewności siebie i pobudza inwencję.

Nauczyciel proponuje temat, który niesie jakiś konflikt czy problem. Razem z uczniami aranżuje wnętrze klasy – może to być kilka rekwizytów, jakieś elementy skromnej dekoracji. Krótko wspólnie przedyskutowują temat, dzieląc się doświadczeniami. Następnie rozpoczyna się gra, którą na każdym etapie można przerwać i przeanalizować. Ważne, by uczniowie poznali motywy, jakimi kierują się ludzie w swoim postępowaniu, i to, w jaki sposób reagują na określone zachowania innych. W edukacji obywatelskiej najszerze zastosowanie ma drama społeczna, która odwołuje się do bezpośrednich doświadczeń uczniów. Dzięki niej uczniowie mogą poznać różne aspekty życia codziennego i rozwijać świadomość społeczną.

6) GRAFFITI

Metoda ta kształci twórcze myślenie w atmosferze dobrej zabawy. Umożliwia twórcze rozwiązywanie problemów i dzielenie się własnymi pomysłami. Można ją wykorzystać na wiele różnych sposobów.

Przebieg

- Nauczyciel dzieli klasę na grupy i określa czas pracy.
- Każda grupa otrzymuje plakat z rozpoczętym opowiadaniem (zdaniem).
- Uczniowie dopisują ciąg dalszy wydarzeń.
- Po upływie wyznaczonego czasu przekazują plakat następnej grupie.
- Plakaty krążą od grupy do grupy zgodnie ze wskazówkami zegara.
- Zadanie kończy się w momencie, kiedy plakat wróci do grupy macierzystej.
- Uczniowie wieszają plakaty i odczytują opowiadanie.

7) KULA ŚNIEGOWA

Jest to metoda przydatna przy tworzeniu definicji. Polega na przechodzeniu od pracy indywidualnej do grupowej. Daje każdemu uczniowi szansę na sformułowanie swoich myśli na dany temat, nabycia nowych doświadczeń oraz umiejętności komunikowania się.

Uczniowie indywidualnie wypisują wszystkie informacje na dany temat. Następnie w parach odczytują swoje materiały, dyskutują, wybierają istotne cechy i tworzą wspólną definicję, którą zapisują na kartce. Pary łączą się w czwórki, czwórki w ósemki itd. i w ten sposób ustalają wspólną definicję, którą zapisują na dużej kartce.

8) MAPA MENTALNA

Mapa mentalna umożliwia wizualne opracowanie problemu i służy uporządkowaniu myśli. Pozwala na szybkie i łatwe zapamiętywanie potrzebnych informacji. Może być zrealizowana np. w formie kwiatu, drzewa, mapy nieba z wykorzystaniem rysunków, obrazów, zdjęć, symboli, haseł, krótkich zwrotów itp.

9) PORTFOLIO

Jest to metoda polegająca na zbieraniu do teczek materiałów na temat wybrany przez uczniów lub podany przez nauczyciela. Wymaga systematycznego zbierania i porządkowania zdobytych informacji. Umożliwia planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się.

10) PUZZLE

Jest to metoda wymuszająca współpracę: aby uzyskać pozytywny wynik, każdy uczeń musi skorzystać z pomocy (wiedzy i umiejętności) innego ucznia.

PUZZLE I (uczniowie pracują w tzw. grupach eksperckich)

Każda grupa otrzymuje do przestudiowania inną część tematu, działu itp. Grupy mają za zadanie omówić i opracować swoje materiały. Uczniowie muszą na tyle dobrze zrozumieć tekst, aby móc przekazać zdobytą wiedzę innym. Na hasło „start” uczniowie dobierają się w nowych grupach tak, żeby w skład każdego zespołu wszedł jeden ekspert, który czytał inną partię materiału. Eksperci relacjonują, czego się nauczyli w swoich grupach. Następnie wszyscy wracają do swoich grup i konfrontują zdobytą wiedzę. Sprawdzają czy wszyscy nauczyli się wszystkiego.

PUZZLE II

Każdy uczeń w grupie otrzymuje materiał do przestudiowania. Na hasło „start” uczniowie po kolei relacjonują grupie to, czego się nauczyli. Nauczyciel sprawdza, czy uczniowie z poszczególnych grup opanowali całość materiału.

PROJEKT EDUKACYJNY

Projekt edukacyjny to metoda nauczania kształtująca wiele umiejętności oraz integrująca wiedzę z różnych przedmiotów. Jej istotą jest samodzielna praca uczniów służąca do realizacji określonego przedsięwzięcia (zadania lub problemu dydaktycznego i wychowawczego) na podstawie wcześniej przyjętych założeń.

Zadanie takie można nazwać projektem wtedy, gdy:

- posiada tytuł,
- uczniowie znają jego cele i formy realizacji,

- wyznaczone są osoby odpowiedzialne za jego realizację,
- uczniowie znają kryteria i sposób oceniania,
- uczniowie znają zasady i formy prezentacji wyników swojej pracy.

W szkole najczęściej stosuje się tzw. projekt badawczy. Jego realizacja polega na zebraniu i usystematyzowaniu informacji na określony temat. Informacje te uczniowie opracowują w postaci esejów, rysunków, wywiadów, albumów, plakatów itp., które prezentują na forum klasy lub szkoły.

V. Opis założonych osiągnięć ucznia

Nadrzędnym celem edukacji winno być szeroko rozumiane przygotowanie młodego człowieka do świadomego życia w społeczeństwie zalewanym potokiem informacji, często nastawionym na konsumpcję. Jakkolwiek jest to zadanie trudne i wymaga aktywnej postawy zarówno od nauczyciela, jak i od ucznia, to – dzięki skutecznej komunikacji pomiędzy uczniem i nauczycielem, atrakcyjnej formie zajęć, pobudzającej naturalną ciekawość i chęć nauki – staje się możliwe do zrealizowania.

Uczeń kształcony zgodnie z niniejszym programem, kończąc ten etap kształcenia:

- posiada umiejętność planowania, organizowania i oceniania własnej nauki oraz przyjmowania za nią coraz większej odpowiedzialności,
- samodzielnie rozwija swoje umiejętności i zainteresowania, korzystając z różnych źródeł informacji,
- potrafi skutecznie porozumiewać się w różnych sytuacjach komunikacyjnych,
- jest przygotowany do publicznych wystąpień,
- prezentuje własny punkt widzenia, jednocześnie szanując poglądy innych ludzi,
- poprawnie posługuje się językiem ojczystym,
- rozumie rolę języka jako składnika dziedzictwa kulturowego,
- potrafi krytycznie odbierać dzieła literackie i inne teksty kultury,
- posiada szacunek do samego siebie i innych ludzi,
- stara się podtrzymywać kontakty międzyludzkie, pamiętając o zasadach grzeczności,
- jest człowiekiem tolerancyjnym, szacunek szanującym dorobek kultury własnej i innych narodów,
- samodzielnie poszukuje, porządkuje i wykorzystuje informacje z różnych źródeł.

VI. Propozycje kryteriów i metod oceniania osiągnięć uczniów

Niezbędną częścią realizacji zadań dydaktycznych jest sprawdzanie postępów uczniów we wszystkich zakresach wskazanych przez podstawę programową. Pozwala to ocenić skuteczność przyjętych metod, stopień realizacji opracowanego planu pracy oraz aktualne potrzeby uczniów. Nie można zapomnieć przy tym, że celem sprawdzania i oceniania jest także wspieranie dziecka i motywowanie go do dalszej pracy. Właściwie prowadzone diagnozowanie postępów uczniów dostarczy rodzicom (prawnym opiekunom) informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach dziecka, a także będzie dla niego samego pomocą przy samodzielnym planowaniu swojego rozwoju.

Pełen obraz postępów można uzyskać tylko w wyniku systematycznej diagnozy. Konieczne jest monitorowanie postępów na bieżąco (a więc na każdej lekcji) i okresowo (w określonych odstępach, np. tygodniowych, miesięcznych, semestralnych). Nauczyciel musi sprawdzać postępy uczniów różnymi sposobami tak, aby uzyskany obraz nabywanych przez nich umiejętności był kompletny.

Na szczególną uwagę zasługuje uczeń z dysfunkcją potwierdzoną opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej. W takim wypadku ocenianie jego osiągnięć, podobnie jak metody pracy, powinny zostać dostosowane do indywidualnych potrzeb ucznia zgodnie ze wskazówkami zawartymi w opinii.

Niezwykle ważne jest ocenianie osiągnięć ucznia według kryteriów, które są mu znane. Dlatego na początku roku szkolnego uczeń powinien zostać poinformowany o tym, co i w jaki sposób będzie podlegać ocenie. Musi mieć świadomość, że nie każda aktywność będzie oceniona i że nie każda ocena ma jednakową wagę.

Proponowane elementy systemu oceniania są jedynie sugestią, jedną z możliwości. Przy konstruowaniu własnych przedmiotowych systemów oceniania należy pamiętać, że muszą one być zgodne z wewnątrzszkolnym systemem oceniania.

Na lekcjach języka polskiego ocenie i kontroli mogą podlegać:

- prace klasowe, sprawdziany, kartkówki, dyktanda;
- wiedza o literaturze i kulturze;
- wiedza o języku;
- pisemne formy wypowiedzi;
- ustne formy wypowiedzi;
- czytanie lub recytacja tekstu;

- kultura żywego słowa;
- aktywność i zaangażowanie na lekcji;
- zeszyt ćwiczeń i zeszyt przedmiotowy;
- prace domowe;
- zadania praktyczne (w tym niewerbalne wytwory pracy): album, słownik, plakat, mapa, film, słuchowisko, przekład intersemiotyczny, widowisko teatralne, scenki, dramy, prezentacje;
- udział w konkursie przedmiotowym, literackim, poetyckim, recytatorskim, ortograficznym.

Częstotliwość i sposób pomiaru poszczególnych umiejętności należy dostosować do konkretnego zespołu klasowego. Warto pamiętać o tym, że uczniowie, zwłaszcza ci młodszy, pragną, by każdy ich wysiłek był oceniony i doceniony, przy czym cenią nie tylko stopnie - ważna jest dla nich także pochwała, uśmiech, gest uznania.

Zakres wiedzy i umiejętności na poszczególne stopnie jest ściśle powiązany z planem pracy. Ustalając wymagania na poszczególne oceny, należy mieć na uwadze cztery podstawowe poziomy taksonomii wyróżniane w literaturze:

- A – znajomość i rozumienie terminów
- B – analiza i logiczne myślenie
- C – synteza, rozwiązywanie zadań
- D – tworzenie, rozwiązywanie problemów

Dobrze przemyślany system oceniania zapewni skuteczniejsze osiągnięcie zamierzonych celów, a jednocześnie będzie źródłem satysfakcji tak dla ocenianego, jak i oceniającego.

Bibliografia

1. Baer U., *Gry dyskusyjne. Materiały pomocnicze do pracy z grupą*, Lublin 1997.
2. Bernacka D., *Od słowa do działania. Przegląd współczesnych metod kształcenia*, Warszawa 2001.

3. Nagajowa M., *ABC metodyki nauczania języka polskiego*, Warszawa 1990.
5. Polański E., *Dydaktyka ortografii i interpunkcji*, Warszawa 1995.
6. Thanhoffer M., Reichel R., Rabenstein R., *Nauczanie kreatywne*, cz. 1. *Podstawy i metody nauczania całościowego*, Lublin 1997.